

11. Liahchylin Anatol, Astrouskaya Tatsiana. The Specifity of the National Identity in the Epoch of Glodalization // Social Sciences Eastern Europe. National Identity. – 2009. – June.

12. Pichler Florian. Ethnic and National Identity Making among Ethnic Minorities in Eastern Europe // ENRI-East Bulletin. European? National and Regional Identities. – News and findings of the ENRI-East project & consortium. – Issue 1. – Fall 2009.

УДК 316.72(438)=161.2

В. Петрик

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ У ЧАС СИСТЕМНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF UKRAINIANS IN POLAND UNDER THE SYSTEM TRANSFORMATION

У статті подається інформація про українців у Польщі й аналізується їх культурно-освітня та релігійна діяльність. Автор зупиняється на характеристиці різних заходів, які проводяться організаціями українців у цій країні, передовсім Об'єднанням українців Польщі (ОУП) та його регіональними осередками, показує можливості вивчати українську мову, зберігати і розвивати свою етнічну культуру.

Ключові слова: українці у Польщі, організації українців, Об'єднання українців Польщі (ОУП), етнічна культура.

The article contains information about Ukrainians in Poland and analyses their activities in the sphere of culture, education and religion. The attention is drawn to different activities undertaken by Ukrainian organizations in this country, first of all by the Association of Ukrainians in Poland (AUP) and its regional branches; the possibilities to study Ukrainian language, maintain and develop their ethnic culture are described.

Key words: Ukrainians in Poland, Ukrainian organizations, Association of Ukrainians in Poland (AUP), ethnic culture.

Українська діаспора у Польщі, за даними Об'єднання українців у Польщі, нараховує близько 100 тис. людей [5]. Щодо офіційних даних, то під час проведення національного перепису населення, здійсненого у 2002 році у Польщі, чисельність українців – громадян Польщі становила 27 172 особи. Громадяни Польщі українського походження розселені переважно у західних та північних регіонах країни: найбільше українців мешкає у

таких воєводствах: Вармінсько-Мазурським – відповідно, у повітах: Венгожевським (6,03 % мешканців повіту), Голдапським (2,34 %), Гіжицьким (2,42 %), Кентшинським (1,53 %), Бартошицьким (3,3 %), Ельблонським (2,07 %) і Браневським (3,59 %); Західнопоморським – повіт Щецинський (1,12 %); Подкарпатським – в повіті Саноцьким (1,04 %) і у м. Перемишлі (1,2 %); Поморським – в повіті Члуховським (1,19 %) [1].

Демократичні зміни у Польщі на початку 1990-х років сприяли розвитку нового суспільного ладу у країні. Зміни, які стали відчутними у кожній галузі суспільного життя, мали свій позитивний вплив також на розвиток діяльності національних меншин. Кожна меншина отримала змогу вільно сповідувати свою релігію, будувати сакральні спорудження, засновувати освітньо-культурні осередки. У загальноосвітніх школах діти і молодь офіційно могли вивчати мову своїх предків, організовувати різні культурні заходи.

Від початку 90-х років ХХ століття українці у Польщі були однією з найдіяльніших етнонаціональних спільнот. Вони почали активно засновувати свої культурно-освітні організації. До таких належать: Об'єднання українців у Польщі, Союз українців Підляшшя, Українське товариство у Любліні, Фонд святого Володимира Хрестителя Київської Русі, Союз українок, Українське вчительське товариство, Українське лікарське товариство, Спілка українців-політв'язнів сталінського періоду, Організація української молоді „Пласт”, Українське історичне товариство, Союз української незалежної молоді тощо.

Однією з найчисельніших українських організацій у Польщі є Об'єднання українців у Польщі (ОУП), котре було засноване у лютому 1990 року. Об'єднання є наступником Українського суспільно-культурного товариства, котре діяло тут з 1956 року. Об'єднання має свою чітку регіональну структуру: локальні відділи і локальні гуртки. Регіональна структура складається з 10 відділів (ельблонський, кошалінський, легницький, любуський, мазурський, ольштинський, поморський, перемиський, саноцький і щецинський). Самостійні гуртки функціонують також у: Варшаві, Вроцлаві, Кракові, Катовіцах, Лодзі, Любліні, Познані.

Головне завдання організації – це діяльність, яка спрямована на збереження культурної тотожності української спільноти у Польщі, а також розвиток добросусідських зв'язків і співпраці між Польщею і Україною. Впродовж багатьох років ОУП реалізує різні проекти, адресовані різним суспільним групам населення, зокрема, дітям, учням шкіл початкового навчання, середніх шкіл, студентам, особам у середньому і старшому віці [3].

У рамках різних заходів Об'єднання українців Польщі реалізує чималу кількість міжнародних проектів, організовує табори «Пласт», концерти церковної музики (наприклад, «Осінні концерти церковної музики»), фестиваль української культури, дитячі фестивалі (зокрема у Кошаліні, Ельблонгу), семінари на історичні теми (наприклад, «Акція Вісла» у рамках воєнних і післявоєнних депортацій»). До активу діяльності ОУП останніми роками можна зарахувати такі акції: дискусії, присвячені зближенню культур на польсько-українському пограниччі, семінари, які пропагують співпрацю польських і українських позаурядових організацій (скажімо, у рамках проектів RAUCI, Національного центру культури, Міністерства закордонних справ Польщі), співпрацю у рамках проектів Ради Європи, Посольства Республіки Польща в Україні. Спільно з Інститутом ім. Адама Міцкевича, Об'єднання взяло участь у реалізації проекту «Рік України у Польщі» [3]. На території Прикарпаття Об'єднання стало організатором циклічних культурних таких заходів, як: «Ніч Івана Купали» (у Перемишлі), «Свято культури в Ославі» (в Мокрому). Територіальні відділення Об'єднання здійснюють великий обсяг по догляду за історичними місцями українців (пам'ятники, цвинтарі, старовинні церкви), а також активізують освітню діяльність (зокрема, у 2008 і 2009 роках організували табори у Ковалівці і Жукові) [3].

ОУП бере активну участь у реалізації консультацій у галузі законодавства, яке пов'язане з ситуацією національних і етнічних меншин у Польщі: представники Об'єднання є активними акторами Спільної комісії уряду і національних меншин, Комісії національних і етнічних меншин Сейму Республіки Польща; ОУП співпрацює з міжнародними організаціями (наприклад, з Групою з прав меншин, Minority Rights Group) [3].

Наприкінці 90-х років минулого століття активізувалася робота ОУП у видавничій сфері: завдяки його зусиллям з'являється тижневик „Наше слово” (від 1990 року) і двотижневик „Над Бугом і Нарвою”, щорічник «Український альманах»; друкуються книжки і журнали українською мовою. Від 2008 року у світ виходить методично-освітній кварталник «Рідна мова». Засновано „Фонд української культури”, який має своїм завданням допомагати українській спільноті у реалізації культурних програм. Об'єднання співпрацює з радіостанцією «Польське Радіо», яке транслює передачі українською мовою [4, 8-37].

До того ж, ОУП проводить благодійні акції і допомагає членам української спільноти, а також громадянам України, які потрапляють у складні життєві ситуації, перебуваючи на території Польщі.

Об'єднання українців Польщі здійснює велику міжнародну діяльність, є членом міжнародних українських організацій – Світового конгресу українців, Європейського конгресу українців, Української загальноосвітньої координаційної ради.

Вище ми згадували про територіальну структурованість Об'єднання українців Польщі. До речі, у регіональних та місцевих осередках ОУП ведеться досить активна діяльність. Серед локальних відділів звертає на себе увагу діяльність Щецинського осередка української культури, який став справжнім дійовим центром культурного і суспільного життя українців, котрі проживають у м. Щеціні (західнопоморський регіон). Нагадаємо, що українці були переселені сюди у 1947 році під час акції «Вісла». У 1956 році на Західному Помор'ї було утворене «Українське суспільно-культурне товариство», яке у 1990 році було перейменоване у Об'єднання українців у Польщі [2]. У цьому осередку діють: пункт навчання української мови, дитячі та молодіжні художні колективи (зокрема, танцювальний ансамбль «Метелиця», студентський театр), а також Українська бібліотека. Бібліотека налічує 10 000 книжок українською і польською мовами, що для такого роду бібліотек є явищем непересічним. У ній проходять циклічні дискусійні зустрічі, скажімо, «Українська бесіда», «Університет українознавства», працюють дитячі і молодіжні акторські гуртки (наприклад, гурток українського танцю «Метелиця») [2]. Під час літніх канікул Щецинський осередок організовує дитячі і молодіжні табори, які відіграють важливу роль у згуртуванні українців Польщі. Цей регіональний осередок співпрацює з Поморською книгозбірнею та Інститутом слов'янської філології Щецинського університету. Від 1997 року разом зі щецинським Замком поморських князів Осередок щороку організовує Дні української культури [2]. Від 2008 року в Осередку функціонує Відкритий університет «На межі культур», у рамках якого проводяться зустрічі з відомими істориками й культурознавцями, а також іншими видатними діячами науки Польщі та України [2].

Щецинський відділ Об'єднання українців у Польщі і Замок поморських князів у Щеціні проводили 24-29 травня 2010 року XIV Дні української культури «Україна для Щеціна». Ця урочистість відбулась під патронатом Маршалка західнопоморського воєводства Владислава Хусейкі і Президента м.Щеціна Пьотра Кшистка. У програмі Днів було організовано багато культурних заходів, які пропагують культурну спадщину українців у Польщі: «Україна для Щеціна» – малярська майстерня на природі; виступ музикантів Державної школи культури і мистецтва (м. Луцьк); майстерня народного мистецтва; концерт пісні і

танцю; виступи чоловічого вокального квартету Тернопільської філармонії; галерея-продаж артистичного рукоділля «Волинський сувенір».

Щецінський осередок української культури підтримує і розвиває контакти з громадськими організаціями інших меншин Польщі. Так, у січні 2009 року з ініціативи Щецінського відділу ОУП, у Щеціні створено Раду національних меншин, до складу якої увійшли організації національних і етнічних меншин Щеціна [2]. 25-26 листопада 2010 року у Щеціні були організовані у рамках зфінансованого Європейською Комісією і Вишеградським фондом проекту «Багатокультурна Європа – Європа вишеградських держав у засобах масової інформації», спеціальні семінари спрямовані до журналістів радіо і телебачення, котрі походять з національних і етнічних меншин, і працюють над програмами рідними мовами меншин у Польщі (німецькою, кашубською, білоруською, лемківською і українською). Останній семінар відбувся 24-25 червня 2010 року для представників позаурядових організацій національних і етнічних меншини та іммігрантів.

21-24 жовтня 2010 року у Гданську відбулись VII Дні національних меншин «Гданські біографії». В програмі свята було представлено багато культурно-масових заходів, присвячених також українській меншині. Це, наприклад: виставка «Тарас Шевченко – відомий і невідомий» (23 жовтня з ініціативи Поморського відділу Об'єднання); виступ «Музика і танці різних народів» (24 жовтня).

Зазначимо, що сьогодні діти і молодь українського походження мають можливість вивчати рідну мову. У Польщі функціонують різні навчальні заклади, де вихідці із української меншини і ті особи, котрі хочуть вивчати українську мову, можуть реалізувати право на навчання рідною мовою [4, 28-29]: комплекс загальноосвітніх шкіл імені Т. Шевченка (м. Білий Бор); комплекс загальноосвітніх шкіл імені М. Шашкевича (м. Перемишль); комплекс шкіл з українською мовою навчання (м. Бартошице); комплекс шкіл з українською мовою навчання (м. Гурово Ілавецьке); комплекс шкіл з українською мовою навчання (м. Легниця); Варшавський університет, кафедра української філології (м. Варшава); Ягелонський університет, кафедра україністики (м. Краків); Університет імені М. Кюрі-Склодовської, кафедра української філології (м. Люблін); Католицький університет у Любліні, секція слов'янської філології, українська підсекція (м. Люблін); Університет ім. А. Міцкевича у Познані – кафедра неології, Інститут російської філології, Російсько-Українська філологія (м. Познань); Вармінсько-Мазурський університет, кафедра української філології (м. Ольштин); Європейський колегіум

польських та українських університетів (м. Люблін). За даними Міністерства внутрішніх справ і адміністрації у 2005/2006 навчальному році у 162 навчальних закладах Польщі 2740 учнів, які належали до української меншини, вивчали українську мову [4, 28-29].

Щодо віросповідання, то українці у Польщі належать переважно до двох конфесій: Греко-католицького костелу візантійського обряду і Польської автокефальної православної церкви. У 1956 році польський уряд дозволив українцям створити перші православні приходи [4, 24]. У березні 1992 року у Польщі відбулася реорганізація митрополій і приходів Греко-католицького костелу і 19 липня 1993 р. Папа Римський Іоан Павло II створив Перемишльську єпархію візантійсько-українського обряду, безпосередньо підпорядковану Апостольській столиці, а у 1996 році створено Перемишльсько-Варшавську митрополію. Віруючих Греко-католицького костелу у Польщі, станом на 2002 рік, налічувалося 82 тис. осіб. Від 1987 року Греко-католицький костел здійснює також культурно-просвітницьку діяльність – видає церковний календар, а від січня 1991 року – суспільно-релігійний місячник „Благовіст” (тираж 2000 примірників) [4, 25].

Підсумовуючи роздуми про культурно-освітню діяльність українців у Польщі, можна зробити такий висновок: Об'єднання українців Польщі у рамках своєї організації веде активну культурно-освітню діяльність серед своєї меншини, піклується про передання культурної спадщини молодому поколінню. Цьому сприяють культурно-масові заходи, організовані у регіональних відділах по усій Польщі, навчання українській мові. Молоде покоління, зберігаючи спадщину своєї меншини, зберігає свою тотожність, а водночас має можливість інтегруватися у культурне життя довкілля проживання, здобувати знання і тим самим вносити свій вклад у розвиток польської держави.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mswia.gov.pl.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukraincy.org.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zup.ukraina.com.pl.
4. Моцок В., Макар В., Попик С. Українці та українська ідентичність у сучасному світі. – Чернівці: Прут, 2005.
5. Українці Польщі стали на захист української телепрограми. – л 19 грудня 2006 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine>.